

ANTON IN JANKO RAVNIK

Darja Frelih (Nomenj, 4. 1. 1953 – Ljubljana, 11. 5. 2010)

Brata Anton Ravnik (28. 5. 1895-18.12.1989) in Janko Ravnik (7. 5. 1891 - 20. 9. 1982) sta dva izmed tistih Bohinjcev, oziroma v Bohinju rojenih mož, ki sta v svoji želji po znanju in razvoju svojega talenta že v zgodnji mladosti zapustila domače kraje, se podala v širni svet ter po vrnitvi v domovino vsak na svoj način prispevala k oranju ledine na področju slovenske glasbene umetnosti. Pretežni del svojega življenja sta službeno delovala na Akademiji za glasbo v Ljubljani (oziroma predvojnem Konservatoriju), v svoj rodni Bohinj pa sta se pogosto vračala črpat energijo za svoje delo in ustvarjalnost, ki pri njiju ni usahnila niti v najbolj poznem življenjskem obdobju.

Anton Ravnik je pomemben predvsem kot pianist in klavirski pedagog, ki pa mu zaradi življenjskih okoliščin ni bilo dano obsežneje razviti svojega skladateljskega talenta; svoji mladostni ljubezni - kompoziciji se kljub temu ni nikoli popolnoma izneveril. Pač pa je njegov starejši brat Janko ob svojem domala petdesetletnem delovanju na področju klavirske pedagogike pomembno posegel v še dve umetnostni področji: komponiranje in umetniško fotografiranje. Pričujoči zapis o njunem življenju in dosežkih nemara ne bo prinesel ničesar, kar o njiju ne bi povedali ali zapisali že drugi avtorji, če je namen tega zbornika bolje spoznati Bohinj in Bohinjce in je predvsem slednjim tudi namenjen, menim, da tudi zapis v takšni obliki ne bo odveč; tudi sama sem namreč izvedela za oba brata Ravnika in za pomen njunega dela šele tu »zunaj« izven bohinskih »okvirov«.

Janko Ravnik in štiri leta mlajši brat Anton (Tone), rojena v Bohinjski Bistrici, izhajata iz napol kmečke, napol obrtniške družine, ki je bila po očetu nedvomno slovenskega rodu, medtem ko se je v materi (rojeni Marchisetti) gotovo pretekalo tudi nekaj italijanske krvi. Po navdušenju nad glasbenimi lepotami, ki sta jih še v najnežnejših deških letih odkrivala ob zvokih orgel na domačem koru, sta oba na podoben način začela vsak svojo življensko pot v svet glasbe. Najprej Janko, pozneje še Tone, sta začela glasbeno šolanje na Orglarski šoli Cecilijanskega društva v Ljubljani.

ANTON RAVNIK po Orglarski šoli ni mogel dokončati študija klavirja, ki ga je prekinila prva svetovna vojna. Moral je na fronto in od tam v rusko ujetništvo. Po šestih letih se je leta 1921 vrnil v domovino in leta 1922 dokončal študij klavirja na ljubljanskem konservatoriju pri profesorju Antonu Trostu. Z odličnim uspehom si je pridobil štipendijo za študij v Pragi, enem od tedanjih najpomembnejših kulturnih središč z razgibanim glasbenim življenjem. Pri svojih sedemindvajsetih letih je želel postati komponist. Ker bi ga skladatelj Josef Suk, h kateremu se je namenil, lahko poučeval le privatno, za kar pa finančna sredstva niso zadostovala, je postal slušatelj mojstrskega klavirskega razreda na praškem konservatoriju. Sprva se je učil pri profesorju Josefu Hoffmeistru, ki je uvajal tedaj novo, t. i. težnostno metodo klavirske igre. Le-ta pa se ni ujemala z Ravnikovimi pianističnimi izkušnjami, zato je zamenjal profesorja, šele v stiku s profesorjem Viljemom Kurzom, ki je poučeval po že ustaljeni metodi prstne tehnike, je bil Anton Ravnik zadovoljen. Tekom študija pa je še izkristaliziral svoje poglede in pojme v zvezi s tem, kakšna naj bi bila dobra klavirska igra. Po vrnitvi v Ljubljano je deloval kot pianist, še pomembnejša kot reproduktivno delo pa je njegova pedagoška dejavnost. Začel je kot učitelj na šoli Glasbene matice v Ljubljani, kjer je s svojim uspešnim delom kmalu zbudil zanimanje. Tedanji ravnatelj Državnega konservatorija Matej Hubad mu je ponudil mesto profesorja, kjer je začel poučevati leta 1926 kot izredni profesor, od leta 1953 pa do upokojitve leta 1967 pa je bil redni profesor na Akademiji za glasbo. Vzgoji mladih pianistov je posvetil svoje najboljše moči. Mnoge od njegovih bivših študentov še danes uvrščamo med najvidnejše koncertante in klavirske pedagoge. Kot pianist pa se je tudi sam uveljavil, tako solistično kot klavirski spremljevalec. Pridobil si je sloves uglednega interpreta z velikim tehničnim znanjem in prefinjeno muzikalnostjo.

JANKO RAVNIK je po začetnem študiju na Orglarski šoli v Ljubljani, kamor se je odpravil kot dvanajstletni fantič, vstopil v šolo Glasbene matice. Tam so bil njegovi učitelji klavirja odlični češki muzik in skladatelj Josef Procházka, slovenski pianist Anton Trost (pri katerem je diplomiral tudi brat Tone) ter Vida Prelesnikova, poznejša žena znamenitega dirigenta Vaclava Talicha, ki je tedaj tudi poučeval na tej šoli in pri katerem je Janko Ravnik dokončal del svojega teoretičnega študija. Drugi

učitelji so mu bili še Matej Hubad, Anton Lajovic in Josip Vedral.

Jeseni 1911 je odšel v Prago, kjer je nadaljeval študij klavirja pri profesorju Josefu Jiraneku in diplomiral leta 1915. Ob povratku v Bohinjsko Bistrico ga je že čakal poziv k vojakom. Kakor je Ravnik verjetno sam pripovedoval in o tem, piše Marijan Lipovšek, je prvo vojno srečno preстал po zaslugi zobozdravnika dr. Tavčarja, ki je tedaj bil v vojaški komisiji. Večino vojnega časa je Ravnik prebil v Judenburgu, v družbi dveh dobrih glasbenikov, bratov Riharda in Ladislava Zike, s katerima je ustanovil komorni trio in javno nastopal.

Po končani vojni je deloval eno leto kot korepetitor in dirigent v Ljubljanski operi (1918 - 19). Nato je zavzemal eno najvidnejših pedagoških mest kot profesor klavirja na ljubljanskem Konservatoriju (1919 - 39), oziroma na preimenovani Akademiji za glasbo (1939 - 1968), kjer je bil štiri leta tudi rektor (1951 - 55).

Vsa leksikalna, enciklopedična in druga literatura, ki obravnava Janka Ravnika predvsem z vidika razvojno pomembnega slovenskega komponista, ga obenem označuje tudi kot odličnega spremljevalca na klavirju ter uglednega klavirskega pedagoga. Čeravno ni nastopal pogosto in je dajal prednost komorni igri pred solistično, so bile njegove izrazno in tehnično izbrušene interpretacije dragocen kašipot mlajšim pianističnim rodovom. Kakor je zapisal Lipovšek, je bilo pomembno »njegovo pionirsko pedagoško delovanje zlasti v obdobju treh do štirih desetletij po letu 1920. Njegova klavirska »Ravnikova« šola je obenem z delovanjem njegovega brata Toneja, prav tako pedagoga na Akademiji za glasbo, postala v razmeroma kratki zgodovini našega glasbeega šolanja pravi pojem za izjemno kakovost. Več rodov se je tako šolalo in v slovenski pianistiki bodo še dolgo opazna prizadevanja tega delovanja, ki so vzdignila to umetnost na visoko raven.«

Pri skladatelju Ravniku prevladujejo tri kompozicijska področja: glasba za klavir, samospevi in zbori. Njegov opus je razmeroma skromen, odlikuje pa ga kompozicijska in izrazna vrednost del. Zaradi izpovedne pretehtanosti in visoke profesionalnosti sodijo kompozicije vseh treh zvrsti v standardni slovenski repertoar.

Skladbe za klavir imajo poleg umetniške vrednosti tudi zgodovinski pomen; zlasti dela izpred prve svetovne vojne štejejo za prve slovenske skladbe, ki so vredne koncertnega odra. Njihov širokopotezen, pianističen pristop je potegnil črto čez dotedanjo »čitalniško salonskost.«

Vsa naša dotedanja glasbena literatura je namreč imela korenine še v prejšnjem stoletju in je kljub kvalitetnim skladateljem, kakršna sta bila na primer Benjamin Ipavec in Fran Gerbič, le priložnostno zapustila svoj ljubeznivi, pristrčni, toda malo provincialno nadahnjeni svet. Kakor pravi Lipovšek, so »Ravnikovi 'novi akordi', nova čustvena vsebina in nov način oblikovanja, zajemajočega z močno, prepričljivo potezo prav iz globino doživetij, kakršnih prejšnji čas pri nas ni poznal niti si jih ni upal prikazati, usmerili našo glasbo na nova pota.«

Janko Ravnik je bil ob Antonu Lajovcu največji skladateljski up glasbene revije Novi akordi, ki je izhajala v letih 1900-13 v Ljubljani pod uredništvom dr. Gojmira Kreka, napredno usmerjenega mentorja naših komponistov. V zadnji številki desetega letnika je revija objavila Ravnikovo prvo skladbo - Poljsko pesem za mešani zbor, ki jo je urednik pospremil z naslednjimi besedami: »Prva (Ravnikova) dela so na nas učinkovala kakor svetovna obljuba, obetajoča naši mladi umetnosti lepše dni, morda sijajnih dni svetovnega priznanja ... Kdor začenja s takšnimi proizvodi, kakršen je mešani zbor Poljska pesem, ta je poklican za izpolnitev najglobljih želja svojega naroda in za dosego najvišjih ciljev umetnosti.«

Ravnika in Lajovca je v zadnjem letniku Novih akordov presegel le še skladatelj Marij Kogoj, ki je v zborovski skladbi Trenotek na Murnovo besedilo dosegel še sodobnejšo interpretacijo teksta. Sicer pa so se urednikove napovedi uresničile. Medtem ko je Lajovic segel pozneje tudi po večjih simfoničnih formah, a je njegov harmonsko melodični koncept doživel razmeroma majhen slogovni vzpon, pa je Ravnik, zvest manjšim glasbenim oblikam, slogovno segel daleč v moderno. Janko Ravnik je svoj harmonsko in melodično bogati glasbeni jezik oplemenitil še z impresionističnimi potezami, nekatera njegova dela presegajo tonalno strukturo oziroma posegajo prav v atonalnost.

Ravnikove klavirske skladbe lahko razdelimo v tri skupine glede na čas nastanka oziroma njihove

slogovne značilnosti.

Pred prvo svetovno vojno so nastale skladbe: Večerna pesem (1911), Moment (1912), Dolcissimo, znan tudi pod naslovom Preludij (1912) ter čuteči duši (1912) s podnaslovom Nocturno. Zanje je značilna liričnost, ki pa »ne ostaja na ravni skromne idiličnosti ali spodobnega vzhičenja«, kakor ugotavlja Marijan Lipovšek, »temveč se odpira nasproti velikemu globljemu doživljajskemu svetu in jemlje iz njega močno meditativno zamaknjenost, pa tudi vznurjeno strastnost, ki jo oblikuje do izredno napetih dramatičnih vzponov in viškov.«

Nekakšen diptih sestavljata, sicer časovno razmaknjena, Grand Valse caractéristique (1916), najobsežnejša Ravnikova skladba in Valse melancholique (1928), »mračno naravnost odmev na elegantne meščanske čase, ki pa se na Slovenskem niso nikoli uresničili.« Sem sodi še kratek List v album (1921), medtem ko poslednje tri klavirske skladbe Nocturno (1951), Groteskna koračnica (1955) in Vzpon (1971) kažejo »nova pota prokofjevsko radikalnejše zvočnosti.« (Rijavec).

Ob izidu Ravnikovega prvega samospeva Vasovalc (1912, besedilo Simon Gregorčič), ki ga še danes uvrščajo med najlepše tovrstne slovenske skladbe, je urednik Novih akordov zapisal: »Glasba je globoko občutena s svojim harmonično tako zanimivim spremljevanjem naravnost omamljivega, skrajno nežnega čara... Mrkla, a vendar sladka žalost leži nad to pesmijo, ... adventno vijoličasta srčna bolelost, spomin na vso lepoto, zvestobo in ljubezen ... Kaj tako milo preprostega, nežnega in hkrati presunljivega je mogel pač le Gregorčič zapeti. In če se je posrečilo mlademu umetniku ustvariti kongenialno uglasbitev, mu smemo iz srca česatitati. Doslej pač najglobokejša stvaritev mladega Ravnika.« Tudi za naslednje samospeve je značilna lirika, ki ustreza značaju te intimno izpovedne glasbene oblike:

Pozdrav iz daljine (1912, Ksaver Meško), V razkošni sreči (1920, Vojeslav Mole) in Seguidile (1919, Oton Župančič), ciklus sedmih samospevov, posvečen Antonu Lajovcu. Samospeva Prišla si (1917, Oton Župančič) in Temna lepa noč (1926, Otto Julius Bierbaum) imata deloma še značilnosti prvega obdobja, deloma pa že kažeta ekspresionistične izrazne značilnosti. Dva samospeva z naslovom Melanholija (1940, France Zbašnik in 1947, Alojz Gradnik) ter samospev Materi (1941, France Zbašnik) so zasičeni s kromatiko, medtem ko so Verzi (1949, Oton Župančič) že popolnoma »novi«. Kakor piše Lipovšek, sta oba, pesnik in skladatelj »povedala svoje gg. filistrom. Župančič z vezano besedo, Ravnik pa ne samo z navadno uglasbitvijo teksta, temveč tudi realno, s tonskim materialom, ki ga drzno uporablja: sekunde, atonalne zveze, iz katerih tu in tam sredi ostrega, hitrega ritma res zazveni še stara celtonska skala, pa ji vendarle v opoziciji postavljen popolnoma prost tonski stavek, svoboden, kakor je svobodna misel v pesnitvi, ki se roga vsemu boječemu in omejenemu v umetnosti.« S slovenskimi narodnimi (1948 - 51) se je Ravnik poklonil tudi ljudski umetnosti.

In kakšna je bila prva Ravnikova zborovska skladba, Poljska pesem, ki jo je urednik revije Novi akordi, kot že rečeno, pospremil s tako obetavnimi besedami? Zbor je 36-taktno komaj eno tiskano stran obsegajoče delo. Marijan Lipovšek, ki je z velikim znanjem in s prefinjenim občutkom za opazovanje umetnin analiziral tudi to skladbo, piše, da »Golarjevo besedilo sicer lepo podaja večerno ubranost poletnih polj, a bolj opisovalno kakor globlje doživeto. Mirno, zasanjano razpoloženje, ki ga povzroče lepi vtisi naravnih lepote, diha iz pesmice. Ravnik pa je tekst poživel s tako nežno in natančno občuteno harmonijo, da je nekoliko primitivno literarno umetnino obdal z žarom močnega doživetja. Kot skladateljska prvina je tu harmonija mnogo pomembnejša od melodije, ki je sicer tudi lepo občutena, a brez kakih posebnosti...« Srednji del skladbe je zanimiv, ker imajo prvi takti »čisto dorski značaj, kar je bilo za tedanja naivno, dostikrat ljubko, a v bistvu le primitivno in enolično invencijo manj pomembnih skladateljev nekaj novega, tujega ...« Tudi v zaključnem delu je glavna odlika skladbe »bogastvo in subtilna nežnost akordike«, ki se »presenetljivo ujema z naslovom revije, ki je skladbo priobčila, z vsemi težnjami tistega časa.« Ravnik je uglasbil besedila Cvetka Golarja še v zborih Kam si šla mladost ti moja in Sonce v zenitu, posegel pa je še po pesnitvah Otona Župančiča (Jadra, Jezero), Ferda Kozaka (Ženjica), Simona Gregorčiča (V mraku), Vide Jerajeve (Oj breze, kraličine bele), Srečka Kosovela (Naš spev) in Franceta Zbašnika (Dve pesmi: Zimska pesem in Kmetiška), slednji za ženski zbor in klavir štiriročno. Od vseh Ravnikovih skladb so zbori tisti, ki najgloblje odražajo skladateljevo

tesno povezanost z naravo.

Posebno mesto v Ravnikovem opusu zavzemajo še sklad-be cerkvenega značaja, nastale v glavnem po končanem študiju oziroma med prvo vojno: Ave Marija I za mezzo-sopran (bariton), violino in orgle, Ave Marija II za bariton, violončelo in orgle, K Mariji za sopran, ženski zbor in orgle ter Requiem za bariton, moški zbor in orgle (1916-72).

Janko Ravnik je za svoje plodno delo in dosežke na glasbenem področju prejel najvišje nacionalno priznanje za umetnike, Prešernovo nagrado (leta 1968).

Omeniti pa velja še eno področje, ki se mu je Janko Ravnik posvečal z nič manjšo vneto kot glasbi in ki je prav tako kot slednja v tesni povezavi z njegovo ljubeznijo do narave, slovenske pokrajine in še zlasti gorskega sveta Julijskih Alp, to je področje umetniške fotografije. Kot predsednik nekdanjega turističnega kluba Skale je skupaj z drugimi skalaši vnel tedaj še manj osveščene deželane in meščane s črno-belimi diapozitivi, objavljajal je slike v raznih revijah. Njegove fotografske razglednice so vzdigoval raven tedanje tovrstne propa-gande na zavidljivo višino. Ravnik je tudi razstavljal na mnogih fotografskih prireditvah.

V obdobju med obema vojnama pa je nastal tudi prvi slovenski celovečerni film V kraljestvu Zlatoroga, za katerega je bil Ravnik ob svojih skalaških tovariših glavni pobudnik in tudi glavni snemalec. Več o tovrstni Ravnikovi dejavnosti izvemo v knjigi Odsevi in obličja, za katero je Marijan Lipovšek izbral paleto izvrstnih Ravnikovih fotografij in jim dodal umetniško oblikovano spremno besedo.

Naj zapis o Janku Ravniku tudi končam z besedami Marijana Lipovška, tega nedvomno najboljšega poznavalca in najobčutljivejšega osvetljevalca Ravni-kovega življenja in dela - z besedami, ki zadevajo bistvo umetnikovega značaja: »Hoditi z njim (Ravnikom), opazovati ga pri delu, pri njegovi osredotočenosti, pri natančnosti, nenehni dobrovoljnosti in šegavosti, to je šola, je učenje in izkustvo, ki je nepozabno in je obenem sijajen nauk za življenje. Ravnikovo življenje ni bilo nikoli površno, nikoli poceni in plitvo. Zavedal se je ali pa je podzavestno čutil, da vsaka nadarjenost obvezuje. Ni vseeno, kako človek preživi svoje življenje ... Kot svetle točke sredi temine so ljudje, ki živijo skladno z načeli, ki niso nikjer zapisana in ki ne izvirajo iz hlepenja po premoženju, po uveljavljanju, po slavi, po gospodovanju, temveč jih piše zavest odgovornosti, ki smo jo dolžni svojemu krogu. Ravnik lahko z občutkom dobro opravljenega dela gleda na nalogo, ki mu jo je odmerila usoda.«

Viri

Lipovšek Marijan, Ob 60-letnici Janka Ravnika, Slovenska glasbena Revija, 1951,

Lirični spevi za glas in klavir, 1956

Lovše, J., Anton Ravnik devetdesetletnik, Delo XXVII, 1985, št. 247

Muzička enciklopedija, 1977, III

Novi akordi, 1912-14 XI -XIII

NUK, glasbena zbirka, mapa Ravnik Anton in Janko Ravnik, Janko; Lipovšek, Marijan, Odsevi in obličja, 1980

Rijavec, Andrej, Slovenska glasbena dela, 1979

Besedilo iz zapuščine Darje Frelih je bilo objavljeno tudi v Bohinjskem zborniku (Uredil Jože Dežman. Radovljica, Skupščina občine, 1987)